

H o v e d o p g a v e .

til historisk-filosofisk embedseksamen.

D. H. Lawrence: Sons and Lovers.

Kåre Hareide.

Innholdsfortegnelse:

	Side.
Personer i romanen.....	1
Deres innbyrdes forhold	6.
Ødipuskomplekset	16.
Førordet til "Sons and Lovers"	19.
Kjærlighetsidealets innflytelse	23.
Sammenfatning	31.
Romanens form	33.
Forsøk på vurdering	36.

Sons and Lovers

av D. H. Lawrence.

Kort før utgivelsen av "Sons and Lovers" skriver Lawrence følgende brev til Edward Garnett:

I hasten to tell you I sent the M. S. of the Paul Morel novel to Duckworth registered, yesterday. And I want to defend it quick. I wrote it again, pruning it and shaping it and filling it in. I tell you it has got form - form: haven't I made it patiently, out of sweat as well as blood. It follows this idea: a woman of character and refinement goes into the lower class, and has no satisfaction in her own life. She has had a passion for her husband, so the children are born of passion, and have heaps of vitality. But as her sons grow up she selects them as lovers- first the eldest, then the second. These sons are urged into life by their reciprocal love of their mother - urged on and on. But when they come to manhood, they can't love, because their mother is the strongest power in their lives, and holds them. It's rather like Goethe and his mother and Frau von Stein and Christiana. As soon as the young men come into contact with women, there is a split. William gives his sex to a fribble, and his mother holds his soul. But the split kills him, because he doesn't know where he is. The next son gets a woman who fights for his soul- fights his mother. The son loves the mother - all the sons hate and are jealous of the father. The battle goes on between the mother and the girl, with the son as object. The mother gradually proves stronger, because of the tie of blood. The son decides to leave his soul in his mothers hands, and, like his elder brother, go for passion. He gets passion. Then the split begins to tell again. But, almost unconsciously, the mother realises what is the matter, and begins to die. The son casts of his mistress,

attends to his mother dying. He is left in the end naked of everything, with the drift towards death.

It is a great tragedy, and I tell you I have written a great book. It's the tragedy of thousands of young men in England - it may even be Bunny's tragedy. I think it was Ruskin's and men like him. Now tell me if I haven't worked out my theme, like life, but always my theme. Read my novel. It's a great novel. If you can't see the development - which is slow, like growth - I can.

At den tragedie Lawrence taler om, også er hans egen, behøver man ikke å tvile på. Han betegner selv+ romanen som autobiografisk, og en hvilkensomhelst Lawrence-biografi vil vise sterke likhetspunkter mellom hans liv og Paul Morel's liv i "Sons and Lovers".

Romanens ramme er en bred skildring av grubeegnen i Nottinghamshire hvor Lawrence vokste op. Gruben ruver i bakgrunnen, nesten som et levende vesen. For hvert skift suger den til sig en strøm av arbeidere, for å støte dem ut igjen når skiftet er slutt, en rytmisk systole og diastole som regulerer grubebyens liv. Hver uregelmessighet i dens rytme gjenspeiler sig i hjemmenes liv og økonomi, volder uro og misstemning og gjør at der blir mindre å kjøpe inn for på lønningsdagen. Paul Morel sier om gruben: "When I was a boy, I always thought a pillar of cloud by day and a pillar of fire by night was a pit, with its steam, and its lights, and the burning bank, - and I thought the Lord was always at the pit-top.

Grubearbeideren Walter Morel er typen på det ureflekterte, sensuelle menneske. I sine unge år er han vakker, frisk, og har den sunde manns elskverdighet og gode humør; han er umiddelbar, vital, varm og sjarmerende som et lekende dyr. Han er uten ansvarsfølelse, i sine stemningers vold, og ikke intellektuell.

Mrs. Morel er hans rene motsetning, intellektuell, vil-

jesterk og stolt, en puritaner. Hun er av den høiere middelklasse, har fått en god opdragelse og har sterke intellektuelle interesser. Hun har hatt en kjærlighetsaffære med en ung mann som viste sig å være svak og avhengig; han skuffet henne og giftet sig for pengenes skyld med sin aldrende vertinne.

Gertrude Coppard, som Mrs. Morel dengang het, er ren og urørt, dypt religiøs, åpen og ærlig. For grubearbeideren Walter Morel står hun som noe mystisk og betagende, en dame; og hun ser i ham noe vidunderlig, han er så varm og levende, så forskjellig fra hennes satiriske puritanske far. De gifter sig og en kort tid lever de lykkelig. Litt efter litt begynner den store forskjell mellem dem å gjøre sig gjeldende. Da den første kjærlighetsrus er over, søker hun i ham en kamerat på det intellektuelle område, og finner at det kan han ikke være. Han på sin side blir rastløs og urolig, søker litt efter litt ut til kamerater, til øl og mannfolkhygge på vertshuset. Hun med sin velutviklede etiske sans reagerer sterkt mot hans uansvarlighet, hans hang til småløgne, til å sluntre unda og ikke gjøre ordentlig op for sig.

There began a battle between the husband and wife - a fearful, bloody battle that ended only with the death of one. She fought to make him fulfil his obligations. But he was too different from her. His nature was purely sensuous, and she strove to make him moral, religious. She tried to force him to face ^{things} ~~it~~. He could not endure it; - it drove him out of his mind.

Stadig minker hennes kjærlighet til ham. Han føler sig miskjent, søker til vertshuset hvor kameratkretsen folder sig varmt omkring ham, kommer så hjem om aftenen, mer eller mindre brutal. Hun holder tilslutt helt op å elske ham og overfører den kjærlighet som skulde vært hans

til barna.

The pity was she was too much his opposite. She could not be content with the little he might be, she would have him the much he ought to be. So, in seeking to make him nobler than he could be, she destroyed him. She injured and hurt and scarred herself, but she lost none of her worth. She also had the children.

William er den eldste. Mrs. Morel vender først sitt sinn til ham. Og han gir henne sin kjærlighet, bringer henne sine premier, deler sine triumfer med henne, arbeider for henne. Da han blir voksen, forlover han sig med en tomhjernet, vakker og pyntesyk Londonerpike. Hun betar hans sanser, men Mrs. Morel eier hans sjel. Han blir rastløs, urolig, utilfreds, den indre splittelse dreper ham.

Mrs. Morel er utrøstelig, hun hadde satt alt sitt håp til William, han skulde opná alt det for henne som hun ikke kunde opná gjennom sin mann. Hun hadde levet nesten gjennom ham. Nu har hun tapt alt håp, alt innhold i sitt liv. Hun går blind og stum om i sitt hjem, grubler bare over sin døde søn. Hun våkner først til live igjen da også Paul, hennes annen søn, blir syk og holder på å dø.

Paul er født mens kampen mellom foreldrene endnu er på det mest intense. Moren ønsket ikke hans komme, både av økonomiske grunner og fordi hun ikke lenger elsket sin mann. Det la en skygge over hans fødsel og tidlige barndom. Han var et svakt, overmåte følsomt barn. Ofte hadde han uforklarlige anfalle av tristhet. Fra mors liv av syntes han viet til sorg og splittelse; der var alltid et element av angst i hans mors kjærlighet til ham, hun følte at han var undfanget og født i synd, og undertiden ønsket hun å kunne gi ham tilbake dit han var kommet fra, hun ønsket nesten han måtte dø. Gjennom hele hans barndom var der denne angst i hennes kjærlighet til ham, han var ~~Å~~ overfølsom.

Han på sin side følte det som livet hadde snytt hans

mor for noe, og han følte det som sin oppgave å skaffe henne det. Han var helt hennes, og etter Williams død satte hun hele sitt håp til ham, hun levde i og ved ham.

Familien Morel har enda to medlemmer, Annie, den nesteldste av barna, og Arthur, den yngste. Annie er ikke særlig skarpt tegnet. Man får inntrykk av at hun er en sund og vel avbalansert personlighet. "Our Annie's not one of the deep sort", sier Mrs. Morel, og synes dermed å antyde at hun er en fornuftig og helt normal person, som uten større vanskeligheter tilpasser seg til livet. Arthur slekter på sin far; han er vakker, impulsiv og med gode evner. Han har også en egen evne til å rote seg op i vanskeligheter; på slump tumler han inn i arméen og gjør det beste utav det som soldat. Nesten på slump tumler han inn i ekteskapet, spreller litt imot de bånd det legger på ham, men finner seg snart tilrette, tar på seg sitt ansvar, erkjenner at han tilhører kone og barn og gjør det beste utav sitt liv.

Ingen av de to er utsatt for det følelsesmessige tryk som de to eldste sønner må lide under. De er sunde, normale mennesker, som lever et normalt og lykkelig liv.

Miriam Leivers er den første pike som kommer til å bety noe for Paul, og den eneste som virkelig truer Mrs. Morel's herredømme over ham. Familien Leivers på Willey farm er noe nytt for Paul, ikke bare fordi han gjennom den kommer i kontakt med det jordnære liv som leves på en gård, men også på grunn av det preg som Mrs. Leivers' intense religiøsitet setter på familien. Mrs. Leivers hever alt, selv de mest hverdagslige ting, op på et religiøst plan; hun søker å innprente i sine barn doktrinen om "det annet kinn". Det lykkes henne for Miriams vedkommende. Sønnene derimot hater doktrinen om "det annet kinn"; de misliker det intense følelsesopbud for trivialitetens skyld, de føler det som om man tok den faste grunn unda føttene på dem, og de reagerer med en unødige brutalitet i manerer

og optrreden, men de kan allikevel ikke fri sig fra morens innflytelse.

+ Miriam er sin mors datter, sterkt religiøs, intens i sine følelser. "They were both brown-eyed, and inclined to be mystical, such women as treasure religion inside them, breathe it in their nostrils, and see the whole of life in a mist thereof".

Hun er romantisk, en drømmer, stolt, begjærlig etter å hevde sig og etter viden. Hun er misfornøiet med sin lodd, ikke så meget på grunn av det arbeide hun må utføre, som på grunn av sine omgivelers mangel på forfinelse. Hun føler sig i en særstilling, og det sårer henne, at hennes omgivelser ikke synes å ha øie for hennes egenart.

"Her beauty - that of a shy, wild, quiveringly sensitive thing - seemed nothing to her. Even her soul so ++ strong for rhapsody, was not enough. She must have something to reinforce her pride, because she felt different from other people".

Clara Dawes er hennes motsetning. Hun er kvinne fremfor alt, tung og moden som et gyldent hviteaks. Fordi kvinnen i henne engang er blitt skuffet, slår hun sig på kvinneemansipasjon. Hun er intelligent nok og dyktig nok, hennes arbeide er alltid mønsterverdig, nesten fullkomment; men det er likesom noe utenom henne. Hun synes å forakte sitt arbeide, det er noe som skjer ved henne, mens hennes egentlige selv står tilside i resignert forventning.

Forholdet til medmenneskene, human relationship, er det stadige emne i Lawrence's forfatterskap, og særlig forholdet mellem de to kjøen. Av de 6-7 kjærlighetsforhold Lawrence viser oss i "Sons and Lovers", er det kanskje to vi har grunn til å tro er vellykkede, og de to får vi nesten ikke vite noe om.

+"Sons and Lovers" side 176.

++ "Sons and Lovers" side 177.

(ikke vite noe om.)

Vi nevnte forholdet Gertrude Coppard - John Field. Det var Mrs. Morel's første møte med kjærligheten, det var neppe mere enn et løfte om noe som kunde ha blitt. Det strandet på hans svakhet, men det satte allikevel sitt merke på Mrs. Morel "So she preserved his Bible, and kept his memory intact in her heart for her own sake. To her dying day, for thirty-five years, she did not speak of him".

Det kunde synes ganske enkelt å gjøre op regnskapet mellom Mrs, og Mr. Morel. Walter Morel er uansvarlig og upålitelig, han betaler ikke sine regninger, nasker av sin kones husholdningspenger for å gå på vertshuset, slunt-rer unda ethvert virkelig oppgjør. Han drikker sig jevnlig full, slår sin kone, sparker sine barn. Han er hatefullt innstillet mot enhver autoritet, flåsete i sin omtale av sine overordnede i gruben, hvorved han pådrar sig deres uvilje og følgelig får dårligere stoller å drive og mindre fortjeneste for sitt arbeide. Mot dette synderegister synes det å veie lite at han er en flink arbeidskar, at han aldri forsømmer arbeidet på grunn av sin drikk, at han står tidlig op om morgenen og lager sin te selv, at han kan være svært behagelig å omgås når han er i godt humør.

Mrs. Morel er intelligent, dyktig, elsket av sine barn, respektert av alle. Hun holder hjemmet sammen, opdrar barna og får dem frem i verden; kort sagt hun er et utmerket menneske i alle måter. Det synes oplagt at det er Morel som har skylden for at ekteskapet er mislykket. Men Lawrence nøier sig ikke med det ytre skinn. Han utforsker den følelsesmessige bakgrunn for det som skjer, og søker å finne de fundamentale årsaker. Og da blir saken ikke så enkel allikevel.

De var for forskjellige, sier Lawrence, hun var alt

for meget hans motsetning. Men det var jo nettop denne forskjell mellem dem som drog dem til hverandre.

"She was a puritan, like her father, high-minded, and really stern. therefore the dusky , golden softness of this man's sensuous flame of life, that flowed off his flesh like the flame from a candle, not baffled and gripped into incandescence by thought and spirit as her life was, seemed to her something wonderful, beyond her"[†]

I tre måneder er hun fullkommen lykkelig, i seks meget lykkelig. Så begynner den livslange strid^d mellem dem. I den er hun alltid den sterkeste, han er den tapende, den beskjemmede, den motløse og tilslutt den knekkede.

"As he looked at her, who was cold and impassive as stone[†], with mouth shut tight, he sickened with feebleness and hopelessness of spirit.... finally, his manhood broke."

Det er hun som slår vrak på ham: "There was the halt,^{††} the wistfulness about the ensuing year, which is like autumn in a man's life. His wife was casting him off, half regretfully, but relentlessly; casting him off and turning now for love and life to the children. Henceforward he was more or less a husk".

Morel reagerer med å drikke og være brutal, han mister sin selvrespekt, hans ranke legeme synes å svinne inn sammen med hans stolthet og moralske styrke. Og hans måte å reagere på øker kløften mellom ham og hans kone. Hun forakter ham, barna lærer å forakte og hate ham, han blir utestengt fra familiens liv. Det blir stille når ~~når~~ han kommer, man ånder lettet op når han går, "con-^{†††}versation was impossible between the father and any other member of the family. He was an outsider. He had denied the God in him[†]".

+ "S. & L." side 20.

++ "S. & L." side 55.

+++ "S.&L." side 63.

††† "S. & L." side 83.

Hvem har skylden? "in seeking to make him nobler than he could be, she destroyed him."

"She would have felt sorry for him, if he had once + said, "Wife, I'm sorry". But no, he insisted to himself it was her fault. And so he broke himself. Hun var den sterkeste: hun hadde desuten sine barn. Han var satt utenfor, han hadde bare sitt arbeide i gruben, vertshuset og kameratene der.

The silences between them were peculiar Then her thoughts turned to William ++ And Morel sitting there, quite alone, and having nothing to think about, would be feeling vaguely uncomfortable. His soul would reach out in its blind way to her and find her gone. He felt a sort of emptiness, almost like a vacuum in his soul".

Lawrence har øiensynlig hatt vanskelig for å dømme mellom dem. Når han innstiller sig objektivt og ser tilbake med den større modenhet og innsikt hans erfaringer har skaffet ham, så er hans sympati med faren; når han gjenoplever og rives med av de følelser som behersket ham i den periode av sitt liv som han skildrer, er han fullt og helt med moren som han elsket, mot faren som han hatet .

Forholdet Miss Western - William er etter Lawrence's tragiske opskrift. William ser sig kjønnslig bundet til en vakker jåle, han kan ikke løsrive sig fra henne, han kan heller ikke fri sig fra det umulige krav til henne at han i henne skal gjenfinne sin mors sjel. Så elsker han henne for det hun kan ta av ham, og hater henne for det hun ikke kan ta. Vår intelligens vegrer sig kanskje mot å godta Lawrence's implikasjon: at den indre splittelse dreper William; men Lawrence er kunstner nok til å få oss til følelsesmessig å godta den.

Adskillig mere komplisert er forholdet Miriam - Paul ,
+++ Mr. Middleton Murry beskylder Lawrence for å ha gjort

+"S. & L." side 57.

++ "S. & L." side 64.

+++ "Son of a Woman" side 31 f.

Miriam urett. Han har veltet en del av sin egen skyld over på henne. "The story told there (in "Sons and Lovers") is subtly inconsistent with itself", sier han, og med adskillig rett. Det må innrømmes at Lawrence fremstiller forholdet mellom dem på en uklar og tildels selvmotsigende måte. Nu kan det jo innvendes at Paul er selvmotsigende så at også hans forhold til Miriam må bli det. Før Miriam var Paul en vei fra drømmeverdenen over til det virkelige liv. Av sig selv kunde hun ikke finne den veien, først gjennom ham kunde hun komme i levende kontakt med omverdenen.

"..she stimulated him into appreciating things thus,+ and then they lived for her. She seemed to need things kindling in her imagination or in her soul before she felt she had them. And she was cut off from ordinary life by her religious intensity which made the world for her either a nunnery garden or a paradise, where sin and knowledge were not, or else an ugly, cruel thing".

Hans omtale av tingene er det som gjør dem levende for henne.

"She managed to find some meaning in his struggling,++ abstract speeches. And they were the medium through which she came distinctly at her beloved objects". Allikevel føler hun det som en skjendsel da hun opdager at hun elsker Paul. Hun kan ikke ta kjærligheten som en umiddelbar og naturlig følelse, men må gjøre den til en +++ del av sin religion før hun kan godta den.

"But, Lord, if it is Thy will that I should love him, make me love him as Christ would, who died for the souls of men. Make me love him splendidly, because he is Thy son".

Det er denne religiøse innstilling som for Paul synes

+ "S. & L. side 133

++ "S. & L. side 138

+++ "S. & L." side 211.

å sette en skranke mellom dem. De stimulerer hverandres tankevirksomhet. De møtes i sin streben etter å forstå; det er bare ord og idéer mellom dem. Paul insisterer at det bare er venskap mellom dem, helt fra begynnelsen av kjemper han mot sin kjærlighet til Miriam. Da hans begjær våkner, blir han redd det og redd henne.

"He was afraid of her. The fact that he might want + her as a man wants a woman had in him been suppressed into a shame. When she shrank in her convulsed, coiled torture from the thought of such a thing, he had winced to the depths of his soul. And now this purity prevented even their first love-kiss. It was as if she could scarcely stand the shock of physical love, even a passionate kiss, and then he was too shrinking and sensitive to give it."

Han hater henne fordi hun får ham til å skamme sig over sitt begjær; fordi hun opflammer hans åndelige jeg. Han føler det som om hun vil suge hans sjel ut av ham. Avvekslende hater han henne og er fylt av ømhet overfor henne. Det går litt etter litt opp for ham at feilen er like meget på hans side som på hennes. Han kan ikke forene sitt seksuelle begjær og sin "åndelige" kjærlighet, og hindringen er noe inni ham selv.

"Her dark eyes were naked with their love, afraid, ++ and yearning. His eyes, too, were dark, and they hurt her. They seem^med to master her. She lost all her self-control, was exposed in fear. And he knew, before he could kiss her, he must drive something out of himself".

Splittelsen i ham gir sig uttrykk i grusomhet. Han er grusom mot Miriam, mot sin mor, selv hans arbeide får et preg av grusomhet. Og hans mor kjemper mot Miriam. Til en annen kvinne kunde hun overlate sin søn, men ikke til Miriam. Hun vet at Miriam ikke vil nøie sig med å ta hans

kjønn, hun vil også ha hans sjel, den Mrs. Morel eier. Paul rives snart hit snart det, snart hater han Miriam fordi hun får ham til å gjøre hans mor ondt, snart hater han sin mor og er grusom mot henne fordi han føler sig bundet til henne. Moren har først vunnet hans kjærlyghet, hun blir den sterkeste i striden. Miriam synes forutbestemt til å tape; selve hennes natur synes å vie henne til nederlaget: "and in sacrifice she was proud, in renuncia-+ tion she was strong, for she did not trust herself to support everyday life. She was prepared for the big things and the deep things, like tragedy. It was the sufficien- cy of the small day-life she could not trust", Hun er u- sikker, mangler selvtillid. Snart tviler hun på at hun kan gi ham det han søker, snart vet hun med sig selv at han tilhører henne: "She knew he loved her. He really be-++ longed to her. This about not loving her, physically, bodily, was a mere perversity on his part, because he knew she loved him".

Han skriver et brev til henne hvor han søker å klar- gjøre for sig selv og for henne deres ungdomskjærlyghet:

"May I speak of our old, worn love, this last time. It, too, is changing, is it not? Say, has not the body +++ of that love died, and left you its invulnerable soul? You see, I can give you a spirit love, I have given you it this long, long time; but not embodied passion. See, you are a nun. I have given you what I would give a holy nun. - as a mystic monk to a mystic nun. Surely you esteem it best. Yet you regret- no, have regretted the other. In all our relations no body enters. I do not talk to you through the senses - rather through the spirit. That is why we cannot love in the common sense. Ours is not an everyday affection. As yet we are mortal; and to live side by side with one another would be dread-

+ "S ' L" side 263.

++ "S. & L" side 270.

+++ "S. & L" side 305.

ful, for somehow with you I cannot long be trivial, and you know, to be always beyond this mortal state would be to lose it. If people marry, they must live together as affectionate humans, who may be commonplace with each other without feeling awkward - not as two souls. So I feel it."

Det er hans farvel til en fase av sitt liv. Det er slutt nu med "lad-and-girl" love; hans seksuelle drift som har vært så lenge undertrykt, gjør sig for alvor gjeldende, og han nærmer sig til Clara, som lettere kan ta mot ham og som ikke krever hans sjel av ham. Allikevel føler han sig bundet til Miriam. Han grubler og overveier. Kanskje er det bare deres seksuelle uberørthetsom gjør at han viker tilbake for fysisk kontakt med Miriam. Hun har alltid vært så sky for alt som angår det å avle og føde, og han har latt sig lede av henne. Om de kunde overvinne sin "dyd", vilde alt bli godt.

Men det blir ikke godt. Hun blir ikke drevet av noen seksuell trang. Hun offerer sig for ham fordi han ønsker det. Hun forsøker å tro hvad han har sagt henne: at besiddelsen er livets store øieblikk, at alle følelser samler sig i det. Hun forsøker å tro det, men hennes legeme blir stivt og hårdt ved tanken, som lukket det sig mot noe. Hennes mor har sagt til henne:+

"There is one thing in marriage that is always dreadful, but you have to bear it". Hun trodde det dengang og hun tror det ennu. Men hun vil offere sig for ham. Så må han øve vold, mot sig selv, og mot henne. Når han har henne, må han glemme hvem hun er og bare se kvinnen i henne; når han virkelig er sammen med henne, må han trenge bort sitt seksuelle jeg. Og hun: "Not for an instant would she let him forget. Back again he had to torture himself into a sense of his responsibility and hers."

Never any relaxing, never any leaving himself to the great hunger and impersonality of passion; he must be brought back to a deliberate, reflective creature". Han kan aldri være hel sammen med henne, og forsøket bare fjerner dem fra hverandre. Så går han til Clara og hos henne finner han noe av det han søker. Han klarer å rive henne med sig, de opnår begge et slags ilddåp i lidenskapen, et slags sammensmelting med naturen, et slags henflyten i en universell livsstrøm, så deres personlighet svinner bort og de går op i altet.

"They had met, and included in their meeting the thrust of the manifold grass-stems, the cry of the the peewit, the wheel of the stars.

To know their own nothingness, to know the tremendous living flood which carried them always, gave them rest within themselves".

Men det er ikke nok for dem. Han erkjenner stadig klare- re at det ikke er Clara han elsker men den upersonlige kvinne i henne. De har vært et middel for hverandre til å opnå den livets dåp han strebet etter; nu er de innvi- et, gjenfødt gjennom lidenskapen. Men det er ikke hver- andre de søker. Clara føler snart at hun selv ikke er der for ham. ~~Men~~ Han er alene og så må deres veier skilles.

Enda engang søker han til Miriam. Hans mor er død og han holder på å miste sitt grep på livet. Kanskje kan Miriam nu gi ham et fast holdepunkt? Det blir igjen en skuffelse for dem begge.

"It was the end between them. She could not take him+ and relieve him of the responsibility of himself. She could only sacrifice herself to him- sacrifice herself every day, gladly. And that he did not want. He wanted

her to hold him and say, with joy and authority: "Stop all this restlessness and beating against death. You are mine for a mate." She had not the strength. Or was it a mate she wanted? or did she want a Christ in him? He felt, in leaving her, he was defrauding her of life. But he knew that, in staying, stifling the inner, desperate man, he was denying his own life. And he did not hope to give life to her by denying his own".

Så er det slutt; men hun gir aldri op håpet, hun tror sikkert at han en dag vil komme tilbake. Lawrence synes å gi oss hele hennes skjebne i de par linjer han skriver om henne da Paul forlater henne for å gå til Clara: So + he left her, and she was alone. Very few people cared for her, and she for very few people. She remained alone with herself, waiting.

Var det hennes skyld at det mislykkedes mellom dem, var hun for svak, for ensidig, var hun frigid? I diktet++ "Last Words to Miriam" summerer han op hele deres kjærlighetshistorie og tar skylden på sig:

A mute, nearly beautiful thing
 Is your face, that fills me with shame
 As I see it hardening:
 I should have been cruel enough to bring
 You through the flame.

Clara og Baxter Dawes har vært gift i 5 år. Han elsker henne, men hun bryr sig ikke større om ham. Hun tror nok hun elsker ham, men da de blir gift viser det sig at hun ikke har kjent sig selv. Hun nærer ingen lidenskap for ham, og er ganske kald overfor hans kjærlighet. Han følger dette og vil tvinge henne til å elske sig, blir brutal, blir henne tilslutt utro. De skilles. Han har fått en knekk i sin selvtillid, har tapt sin selvrespekt. Han

"S. & L." side 364.

++ "Collected Poems" vol. I
 side 133.

blir i vesen på engang undvikende og trossig utfordrende. Hun er skuffet, føler sig tilsidesatt av livet, hun hevner sig ved å få sig til å tro at hun forakter menn. Paul gir henne den ilddåp i lidenskapen som gjenføder henne til livet. Men hun føler at hun ikke kan holde på ham, føler at det er Baxter som tilhører henne. Hun har lært nu at hun har behandlet ham dårlig, og ser det som sin oppgave å bøte på det onde hun har gjort ham. Så tar hun ham tilbake da Paul går fra henne.

Om Arthurs og Annies ekteskaper hører vi ikke så meget. Arthur er en Walter Morel som tar det neste skritt i tilværelsen. Han forneker ikke Gud i sig som Walter Morel gjorde, men tar på sig ansvaret for kone og barn; og vi må anta at hans liv derfor blir harmonisk og lykkelig.

Vi ser at nesten alle disse mennesker i mere eller mindre grad forskjertser sitt liv. På grunn av manglende evne, eller manglende vilje, mislykkes det for dem å tilpasse sig til sine omgivelser slik at deres kontakt med medmenneskene blir harmonisk og livgivende. De kan nesten alle underskrive hvad Lawrence skrev om sig selv i "Autobiographical Sketch: "But there is something wrong, either with the world, or with both of us... .I don't feel there is any very cordial or fundamental contact between me and society, or me and other people. There is a breach".

Som Lawrence forklarer i det før siterte brev til Garnett, det som er galt med William og Paul er deres bundethet til moren, med andre ord deres incestkompleks. Lawrence viser oss kompleksets fremvekst og utvikling hos de to sønner. Det er forårsaket av Mrs. Morels misnøie med sitt ekteskap. Hos William forblir det ubevisst, en skjult, uforklarlig verk som tilslutt krever hans liv. Forholdet mellom Paul og moren er beskrevet mere detaljert. Paul blir hennes "søn-elsker" mens hennes hjerte ennu henger

ved William; Paul eier mere av hennes fortrolighet enn noen annen, og deler hennes sorger og gleder mere intenst enn de andre barn. Han kjemper også mere intenst mot henne da den tid kommer at båndet bør løsne mellom dem. Han blir sint når han føler hennes ønske om at han skal holde sig borte fra Miriam; men når han så er sammen med Miriam, er han grusom mot henne fordi han vet at hans mor sitter hjemme og grubler og lider. Gang på gang gjør han sitt hjerte hårdt mot sin mor når det kommer til en virkelig prøve er det alltid hun som seirer. Men seiren er dyr; hun må kjempe for hans liv mot hans egen vilje til å dø: "He had that poignant carelessness about himself, his own suffering, his own life, which is a form of slow suicide. +

Han trenger en kvinne. "Why can't a man have a young mother?" sier han, og mener uten selv å vite det: Hvorfor kan ikke du som eier all min kjærlighet, også være ung og være min make? Han vet at de er alt for hverandre. Hun kan ikke la ham gå til Miriam som vilde ta ham helt fra henne. "And I've never - you know, Paul - I've never had a husband - not really". Til Clara får han lov å gå, Mrs. Morel vet at hun ikke kan ta Paul fra henne, hun kan bare ta hans seksuelle liv. Også denne gang rykker Paul i sine lenker: "Then sometimes he hated her (Mrs. Morel), ++ and pulled at her bondage. His life wanted to free itself of her. It was like a circle where life turned back on itself, and got no farther. She bore him, loved him, kept him, and his love turned back into her, so that he could not be free to go forward with his own life, really love another woman". Men hun seirer igjen, Clara kan ikke holde på ham mere enn Miriam kunde. Og han undrer sig: hvorfor vil jeg ikke gifte mig med noen, hvorfor kan jeg ikke elske. Han føler det undertiden som han gjør urett

+ "S. & L" side 313.

++ "S. & L". side 419.

mot de kvinner han elsker. Han vet at så lenge hans mor lever, vil han aldri kunne gi sig helt til en kvinne. Vi ser hvordan selve idéen om incestkomplekset vokser frem i deres erkjennelse, inntil det står truende på randen av deres bevissthet - en ^{anelke} ~~viten~~ som fyller dem med redsel for hverandre, som hos to mellom hvem der er en grusom hemmelighet de ikke tør innrømme for sig selv og hverandre, en viten de ikke tør ta imot men som undergraver selv hennes sterke livsvilje og driver henne i døden for at han skal bli fri de bånd hennes kjærlyghet har lagt på ham.

Incestkomplekset forklarer Williams og Pauls psykiske impotens. Men hvis det var Lawrence's mening bare å belyse den manglende evne til livsopfyldelse som komplekset bevirker hos dem, hvorfor lar han da henne gjennom hvem Paul først søker å nå denne livsopfyldelse, hvorfor lar han Miriam være gjenstand for vår mistanke om at hun er frigid, eller at hun iallfall er en kvinne som selv vil ha vanskelig for å nå et tilfredsstillende kjærlyghetsforhold. Det fremgår jo tydelig at hennes innstilling ikke er helt normal: "it was worse for him to have this + deflected love than for herself, who could never be properly mated." Den hindring han legger iveien for Paul ved å stille ham overfor en kvinne som selv er så sterkt hemmet, kan jo bare tjene til å rokke vår tro på det han vil bevise for oss. Middleton-Murry forklarer i sin førnevnte bok Lawrence's liv og personlighet ut fra hans incestkompleks. Han søker å vise at Lawrence aldri blev fri for det bånd hans mor hadde lagt på ham, og at han aldri blev istand til å komme i normalt kjærlyghetsforhold til noen kvinne. Grunnen, hevder Middleton-Murry, til at Lawrence gjør Miriam urett, det vil for vår undersøkelses vedkommende si: grunnen til at Miriam i "Sons and Lovers" har et eksaltet sjelsliv og muligens er fri- + "S.&L." side 341.

gid, er følgende: på den tid da Lawrence skriver romanen, mener han å ha oppnådd seksuell tilfredsstillelse; han kan derfor med rette si at skylden ikke var hans for det mislykkede forhold til Miriam. Skulde den legges på noen, måtte det være på Mrs. Morel, men det vil Lawrence ikke innrømme, kanskje ikke engang for sig selv. Så legger han den på Miriam.

Hvordan man enn stiller sig til Middleton-Murry's opfatning av Lawrence, den blir i almindelighet betraktet med en viss skepsis, så er det ikke nødvendig for vår forståelse av Miriam å godta hans forklaring. Det fins en annen forklaring som har den fordel at den, samtidig som den gir oss årsaken til Miriam's sjelelige utvikling, også kaster lys over de skjebner i romanen som ikke kan forklares ut fra incestkomplekset. Lawrence gir oss selv denne forklaring i det + forord til "Sons and Lovers" som han like før bokens utgivelse sendte til Edward Garnett. Dette forord, som ikke var bestemt for utgivelse, gir oss hovedidéene i den lære Lawrence trekker ut av de erfaringer han har skildret i "Sons and Lovers", spiren til den verdensanskuelse han senere gir et mytisk-symbolisk uttrykk for i "Fantasia of the Unconscious". Jeg skal gjengi innholdet av dette forord:

"Ordet blev til Kjød", sier Johannes isitt evangelium. Det er å snu op ned på tingen, sier Lawrence. Hvert Ord utgår av Kjødet, og i Kjødet ligger hvert Ord som skal skal utsies. Kjødet er Faderen, den evige og uransagelige. Vi er Ordet, men vi er også Kjødet. "Jeg" vil si det Ord jeg er; det Kjød jeg er, er hinsides mig. Når vi elsker vår neste, elsker vi det Ord vår neste, ikke det Kjød; for det Kjød er ikke vår neste, det er Faderen, som er i himmelen, og for evig hinsides vår viden. Med det Kjød vår neste ^{har} vi som utsier Ordet, intet å gjøre. For sønnen er ikke større enn Faderen. Og hvis vi elsker og tjener det Kjød vår neste, som er Faderen, skjer det bare + "Letters".

ved at vi forneker og vanhelliger Faderen i oss selv. Kjødet føler ingen smerte uten sin egen smerte, og ingen skade uten sin egen ødeleggelse. Intet menneske kan ødelegge Faderen, den almektige, men han kan fornekte Ham. Og smerte er fornektelse av Faderen. Når vi føler vår nestes Kjøds smerte og lidelse, fører vi ødeleggelse over vårt eget Kjød, hvilket er å fornekte Faderen og vekke hans vrede. Hvilket vi har gjort. For når vi elsker vår neste, Kjødet, som oss selv, har vi sagt: "Der er ingen Fader, der er bare Ordet." Ordet kjenner hverken lidenskap eller smerte, det lever og beveger sig i rettferdighet. Ordet har barmhjertighet, som vi kaller kjærlighet, Men bare Kjødet har kjærlighet, for det er Faderen, og i kjærlighet undfanger han oss alle, av kjærlighet er vi undfanget. Ordet kan bare bekrefte. Hvis Ordet sier: "De skal være et Kjød", så la det se til at det ikke spotter Faderen. For de to er et Kjød enten Ordet sier det eller ikke. Men hvis de ikke er et Kjød, kan Ordet ikke gjøre dem til det. Den som gjør Ordet til herre over Kjødet, forneker Faderen, og han skal dø.

Og det står skrevet: "Ordet blev til Kjød", og som følge; "og av Kjødet blev skapt Kjød av Kjød, Kvinnen." Det er igjen bakvendt. Vi vet at Kvinnen lå i smerte og fødte Mannen, som sin time utsa sitt Ord. Kvinnen er Kjødet, av henne kommer alt annet Kjød, også de mellem-stykker som kalles mann. Og han kan hamre sitt livsstoff ut tynt, tynt, til en tanke eller et Ord. Det er den evige Tre-enighet: Faderen, som skulde kalles Moderen, så Sønnen, som utsier Ordet, og så Ordet, Og Ordet er Den hellige Ånd, det er den del av Faderen som gjennom Sønnen kastes bort. Faderen som gjennom Sønnen øder sig selv i et øieblikks bevissthet, bevissthet om sin egen uendelighet og herlighet, er en rose, en gledesgnist, en ild-

tunge, den Hellige Ånd, Åbenbarelsen. Og Gud Faderen, den Uransagelige, kjenner vi i Kjødet, i kvinnen. Hun er døren for vår inngang og vår utgang. I henne går vi tilbake til Faderen: men som vidnene ved Forklarelsen, blinde og ubevisste. I kvinnen er den evige vedbliven, fra mannen, i menneskeslekten, kommer gledesutbruddet, og forbauselsen over ny selvåbenbaring. Hver kvinne forlanger at en mann skal komme hjem til henne glad over og trett av det arbeide han har gjort i løpet av dagen, at han mens han er hos henne, skal gjenfødtes av henne, og om morgenen gå ut med ny styrke.

Gjennem kvinnens kjød krever Gud av mannen: "Bær dette av Mig frem i lyset". Og hvis mannen nekter, eller er for svak, så skal kvinnen finne en annen mann, av større styrke. Og hvis hun på grunn av Ordet, som er loven, ikke finner noen annen mann, heller ikke han en annen kvinne, så skal de begge gå tilgrunne. For han må for å få den hvile, og varme, og næring som han skulde ha hatt fra henne, sin kvinne, fortære sitt eget kjød, og ødelegge sig selv enten ved vin eller annen stimulanse. Og hun, enten vil hennes overflod slite bort hennes kjød, i sykdom, eller ved å bestråle og lyse op gamle døde Ord, eller hun vil bruke den til å kjempe med sin mann for å få ham til å ta mot henne, eller hun vil vende sig til sin søn og si: "Vær du min Mellemmann!"

Men den mann som er mellemmann mellem Kvinnen og Verket, er den kvinnes elsker. Og hvis kvinnen er hans mor, så er han bare delvis hennes elsker; han bærer for henne, men blir aldri tatt inn til henne til styrkelse og fornyelse, og således øder han sitt eget kjød. Den gamle søn-elsker var Ødipus. Den nyes navn er legio. Og hvis en søn-elsker tar sig en hustru, da er hun ikke hans hustru, hun er bare i hans seng. Og hans liv vil bli splittet i to, og i sin fortvilelse vil hans hustru håpe å få sønner, at hun i sin time kan få sin elsker.

La oss forsøke å løsne litt på det bibelske klædebon Lawrence har hyllet sin tanke i. Han påviser en treenighet som gjelder for alt liv, en universal orden:

Det evige Kjød, den som utsier Ordet, Ordet

Faderen,	Sønnen,	den Hellige Ånd;
Kvinnen,	Mannen,	Verket;
Frøet,	Planten,	Blomsten;

Og en universal livsstrøm: Faderen øder sig gjennom Sønnen i den Hellige Ånd, kvinnen øder sitt livsoverskudd gjennom mannen i verket, frøet sitt gjennom planten i blomsten, Til Faderen, kvinnen, frøet går Sønnen, mannen, planten tilbake, for igjen å gå ut og øde den kraft de har hentet i foreningen med det evige. Mennesket er Ordet og som sådan forgjengelig, det vil si: den del av mennesket som sier "jeg er jeg", individets mentale bevissthet, er forgjengelig. Men mennesket er også Kjød og derfor evig. Legemet inneholder i sig spiren til nye legemer som kan utvikle ny bevissthet tilmålt sitt spann av tid, og som utsier nye Ord, det vil si: fosterer nye tanker, nye idealer, gjør nytt menneskeverk.

Det kan ha sin interesse å jevnføre denne opfatning med den tanke vi finner uttrykt hos Freud således: + "Og endelig er enkeltindividet - som betrakter sig selv som hovedsaken og sin seksualitet som et middel ved siden av andre midler til egen tilfredsstillelse - fra et biologisk synspunkt bare en episode i en generasjonsrekke, en kortlevet appendiks til et kimplasma som er begavet med virtuell udødelighet - å sammenligne med den midlertidige innehaver av et fideikommis som varer utover de enkelte innehaveres død."

Videre sier Freud: "Vi kunde tilbakeføre disse (neurosene) på den grunnleggende situasjon at seksualdriftene kommer i strid med selvopholdelsesdriftene - eller for å uttrykke det biologisk, selv om det da blir unøiaktigere:

at den ene del av jeg'et, jeg'et som selvstendig enkeltvesen, kommer i strid med den annen del, jeg som et ledd i en generasjonsrekke."

Lawrence sier: Vi har fornektet Faderen. Vi har satt Ordet til å herske over Kjødet; vi har latt vårt legeme tjene vår tanke, latt gamle idealer bestemme over vårt liv, latt oss trellebinde av døde lover og stivnede systemer. Verst av alt er at vi har satt kjærligheten op som det store ideal, ikke den ekte, umiddelbare kjærlighet som hører legemet til, den er av Faderen og utenfor vår vilje, den er selve livsstrømmen, den ber ikke forlanger ikke, den bare kommer som solen og regnet kommer til seden i marken. Men den kjærlighet vi har satt op som ideal, er Ordets kjærlighet, den Lawrence kaller barmhjertighet, kristendommens kjærlighet, kjærligheten til alle, kjærlighet uten lidenskap, kjærlighet som plikt, som et snærende bånd.

Lawrence oppfatter kvinnen som en formidler mellom Gud og mannen, som mannen er det mellom kvinnen og menneskeverket. Kvinnens oppgave er å ta mot mannen, skjenke ham ny kraft og sende ham ut til det verk som også blir hennes verk fordi han gjennom henne er blitt styrket til å utføre det. Kvinnen spiller altså en nokså passiv rolle, men til gjengjeld har hun rett til å forlange av mannen at han skal utføre et verk som er henne verdig.

Betrakter vi Miriam ut fra det standpunkt Lawrence inntar i sitt forord, forstår vi at hun ikke bare er ment som en prøvesten for Paul. Miriamskikkelsen har sin verdi i sig selv og tjener til å belyse de kristelig-etiske idealers uheldige innflydelse på den menneskelige psyke. Miriams mor Mrs. Leivers er den typiske representant for den art kvinner som er gjennemsyret av det kristelige kjærlighetsideal, Hun legger ensidig vekt på den åndelige kjærlighet til

fortrengsel for det seksuelle liv. Derfor er hun også preget av en evig jomfrudom trots sine syv barn. "They had been born almost leaving her out of count, not of her, but upon her. So she could never let them go, because she had never possessed them". Det sanne morsinstinkt, sier Lawrence, er det som sparker avkommet fra sig så snart det kan gå på egne ben. Mrs. Leivers har like så litet dette instinkt som Mrs. Morel har det. Også Mrs. Leivers vil holde på sine barn, vil prege dem med sine idealer. Guttene har motvekt mot denne "renhet" og åndelighet i den stadige prosess av undfangelse og fødsel som finner sted på en bondegård. Men selv på dem setter hennes idealer sitt stempel:

"Although the boys resented so bitterly this eternal ++ appeal to their deeper feelings of resignation and proud humility, yet it had its effects on them. They could not establish between themselves and an outsider just the ordinary human feeling and unexaggerated friendship; they were always restless for the something deeper. Ordinary folk seemed shallow to them, trivial and inconsiderable. And so they were unaccustomed, painfully uncouth in the simplest social intercourse, suffering and yet intolerent in their superiority. Then beneath ^{the} was yearning for the soul-intimacy to which they could not attain because they were too dumb, and every approach to close connection was blocked by their clumsy contempt of other people. They wanted genuine intimacy, but they could not get even normally near to anyone, because they scorned to take the first steps, they scorned the triviality which forms common human intercourse".

Miriam har ikke noen slik motvekt; for henne har bare de "høiere" ting verdi. Det må ikke nevnes for henne at

hoppen går med føll. Hennes "renhet" er drevet til det ytterste, hennes "lavere" jeg er undertrykt i den grad at hennes legeme virker underlig dødt trots hennes skjønnhet. Hun har fornektet Kjødet, derfor kan hun heller ikke komme i umiddelbar kontakt med naturen som er av Kjødet og følger livets strøm. Hun må ha tingene fremstillet i ord og tanker før de kan bli levende for henne. Derav trangen til å kjenne hver tanke hos den hun elsker. Hun kjenner ham bare gjennom hans ord, hans tanker, hans verk, hans legemes form som også er Ord etter Lawrence's opfatning. Derfor er han alltid når han er sammen med henne, "on the high plane of abstraction, when his natural fire of love was transmitted into the fine steam of thought". Hun vil ha det så. Hun kjenner ikke legemet, "the shimmer of the protoplasm", det virkelige livs skimring innenfor formens døde skorpe. Derfor må Paul gjøres abstrakt før hun kan ta ham inn i sin "nunnery garden". Hennes kjærlighet til Paul ligner mere morskjærlighet enn en makes kjærlighet. Hun må ha ham i sin makt, som moren har makt over barnet. "If she could be mistress of him in his + weakness, take care of him, if he could depend on her, if she could as it were, have him in her arms, how she would love him"? Hun kan gi sig hen til ham som et offer, hun kan offere alt for ham som en mor for sitt barn. Men så vil hun også eie ham helt, ikke hans lidenskap for den kan hun ikke ta, men alle hans tanker, hele hans sjel. Det er bemerkelsesverdig hvor lik Miriams og Mrs. Morels innstilling er overfor Paul. Begge vil de eie hans sjel, men de kan la ham gå til andre kvinner etter de "lavere thing". For begge passer den skildring av kjærligheten Lawrence gir i diktet ++ "End of Another Home Holiday".

+ "S.&L." side 177.

Col. Poems I, side 56.

Love is the great Asker.

While ever at my side
Frail and sad, with gry, bowed head,
The beggar-woman, the yearning-eyed
Inexorable love goes lagging.

Det er allikevel forskjell på virkningen av deres kjærlighet. Mrs. Morel er givende, hennes kjærlighet til Paul er en strøm av dynamisk kraft, og han utvikler sig rivede, båret oppe av den. Miriam virker stimulerende på ham, driver ham til mental bevissthet, til kunnskap. Begges kjærlighet blir gift for ham tilslutt; morens, fordi den binder ham og hindrer ham i å leve sitt eget liv; Miriams, fordi den driver ham til å øde sin egen kraft, til å forbrenne sig selv "in a fine steam of thought", i en intens søken etter kunnskap og forståelse. Det han trenger, kan hun ikke gi ham; han møter ikke Faderen gjennom henne, blir ikke gjenfødt til ny styrke og nytt livsmot; tvertimot våkner dødslengselen hos ham. Hun er for meget mor for ham, og det er ikke en ny mor han trenger, men en make. Et øieblikk har han allikevel gjennom henne fridd sig fra sin vilje, fra sitt bevisste jeg. + "To be rid of our individuality, which is our will, which is our effort - to live effortless, a kind of conscious sleep - that is very beautiful, I think, that is our after-life -our immortality".

Med Clara opnår han denne sammensmeltning med tilværelsen, den korte død" gjennom hvilken man gjenfødes til nytt liv:

"As a rule when he started lovemaking, the emotion was strong enough to carry with it everything - reason, soul, blood - in a great sweep, like the Trent carries bodily its back-swirls and intertwinings, noiselessly. Gradually the little criticisms, the little sensations, were lost, thought also went, everything borne along in one

flood. He became, not a man with a mind, but a great instinct. His hands were like creatures, living; his limbs, his body, were all life and consciousness, subject to no will of his, but living in themselves. Yust as he was, so it seemed the vigorous, wintry stars were strong also with life. He and they struck with the same pulse og fire, and the same joy of strength which held the brackenfrond stiff near his eyes held his own body firm. It was as if he, and the stars, and the dark herbage, and Clara were licked up in an immense tongue of flame, which tore onwards and upwards. Everything rushed along in living beside him; everything was still, perfect in itself, along with him. This wonderful stillness in each thing in itself, while it was being borne along in a very ecstasy of living, seemed the highest point of bliss".

Kanskje kunde han ha blitt Claras mann og båret hennes livsoverskudd "forth to utterance", og hun hans kvinne som tok ham til sig og gav ham ny styrke. Men innerst inne vet ^{han} at han tilhører Mrs. Morel, og han kjemper forgjeves ^{avbevisningen om} mot ^{at} kjærligheten til moren, den hellige, åndelige kjærlighet, er edlere enn den legemets kjærlighet han nærer for Clara.

Og heller ikke Clara er "hel". Hun bærer alltid forvissningen med sig at Baxter tilhører henne og hun ham. Også hun har fornektet legemet. Hun giftet sig med Baxter fordi hun trodde hun elsket ham. Også hun har fått "sitt kjønn i hodet" og lar sig lede av forestillinger om kjærligheten. "Ordet" forener henne og Baxter, men hennes seksuelle jeg tar ikke mot ham. Han gir hele sig og får ingenting igjen. Han føler sig miskjent og vraket, mister sin selvrespekt og bevisstheten om sin mandighet. Han søker å tvinge henne til å anerkjenne ham og blir brutal. Han søker å gjenvinne tiltroen til sig selv og går til andre kvinner. Det eneste han opnår er å føie skyldfølelse og misbilligelse av sig selv til sin følelse av å være

miskjent.

Det er fristende igjen å sitere Freud, jeg siterer da + fra hans seneste produksjon:

"Mindreverdighetsfølelsen har sterkt erotiske røtter. Barnet kjenner sig mindreverdigg når det merker at det ikke blir elsket, og det samme er tilfelle med den voksne. ---- Men det vesentlige av mindreverdighetsfølelse stammer fra jegets forhold til overjeget og er likesom skyldfølelsen et uttrykk for spenningen mellom disse to. Overhodet er det vanskelig å holde mindreverdighetsfølelse og skyldfølelse ut fra hverandre. Kanskje gjorde man rett i å betrakte mindreverdighetsfølelsen som det erotiske supplement til den moralske skyldfølelse".

Overjeg'et er dannet av de som oftest kristeligetiske idealer foreldrene har innpodet i barnet; det tjener blandt annet til å undertrykke de seksuelle drifter, og vil da gjerne sette et mindreverdighetsstempel på legemet. Om Baxter ikke har følt dette mindreverdighetsstempel før, får Clara ham til å føle det når hun nekter å ta mot hans kjærlighet. Lawrence og Freud har gjort samme iakttagelser angående mindreverdighets- og skyldfølelsen, de henfører dem stort sett til samme årsaker, men er uenige når det gjelder å bedømme hvilken årsak skal tillegges størst vekt. Lawrence vilde formodentlig ha snudd op ned på Freuds konklusjon, og sagt: Kanskje gjorde man rett i å betrakte den moralke skyldfølelse som det sjelelige supplement til den erotiske mindreverdighetsfølelse.

I forordet til sin oversettelse av G. Verga: *Cavaleria Rusticana* setter Lawrence op en lov for slike tilfeller som Baxters:

One of the laws of the phenomenon called a human being is that, hurt this being mortally at its sexual root, and it will recoil ultimately into some form of killing. The recoil may be prompt, or delay by years or even by generations. bBut it will come. We may take it as a law.

Baxter overfaller Paul da han tror denne har hånet hans manndom med sin latter dengang han passerer ham sammen med Clara. Siden lar han sig drive mot tilintetgjørelsen; i trang til selvødeleggelse gir han slipp på alle interesser, på sin livsvilje. Men da han står ansikt til ansikt med døden, viker han tilbake; da Paul opsøker ham på hospitalet, lar han sig føre tilbake til livet og til Clara. Og Lawrence ser en viss edelhet i det at Baxter bøier sig og tar mot hvad livet byr ham.

Saul C. Colin har i en avhandling søkt å påvise hvor- + ledes den ubevisste kjærlighet gutten David Herbert næret til sin far i løpet av hans liv vokset frem så at han tilslutt rehabiliterer faren ved å gjøre sin "Dark God" identisk med ham. Lawrence's gud får alle de attributter som grubearbeideren John Arthur Lawrence alias Walter Morel hadde for den lille David Herbert alias Paul. Han blir en mørkets, lidenskapens og taushetens gud. I "Sons and Lovers" trer denne kjærlighet ikke sterkt frem. Men det er verd å legge merke til at Lawrence ått i denne roman regner den kjærlighet vi finner mellom Mrs. Morel og Walter Morel som den ideelle. "And with my father, at first, I'm sure she had the real ++ thing. She knows; she has been there. You can feel it about her, and about him, and about hundreds of people you meet every day; and, once it has happened to you. you can go on with anything and ripen". Walter Morel er typen på de mennesker som lar Kjødet herske i sig. Det hadde da vært naturlig å dra den slutning at ekteskapet strander på Mrs. Morels overmentaliserings og for sterke betoning av overleverte moralske verdier; men skjønt det påpekes at disse ting gir henne den overvekt som knekker Walter Morels manndom, fremheves det at Mrs. Morel er sund og naturlig; og og det faktum at hun i et så betydningsfullt spørsmål som

l
+ Saul C. Colin: Naturalisme et mysticisme chez D. H. Lawrence side 111. f.

++ "S. & L." side 335.

valg av ektefelle, helt lar sig lede av sitt seksuelle jeg, synes å tyde på at der iallefall oprinnelig bestod hos henne det Kjødets herredømme som Lawrence setter som livsbetingelse. Lawrence legger da også den endelige skyld for det mislykkede ekteskap på Walter Morel. Han fornektet Gud i sig, vilde ikke eller kunde ikke være en virkelig mann for Mrs. Morel og en virkelig far for sine barn. Derfor blir han også i siste instans ansvarlig for at Mrs. Morel søker kompensasjon hos sine sønner og fremelsker hos dem den bevisste, "åndelige" kjærlighet som bare hører voksne til.

Det er like galt av Walter Morel ensidig å la Kjødets herske i sig, som det er av Miriam ensidig å la Ordet herske i sig. Galt er det også å sette loven til hersker og la den binde sammen det som ikke hører sammen. Mennesket er både Kjød og Ord, og hverken Kjødets eller Ordets skal fornektes, for de er begge av Faderen. Kjødets, det umiddelbare liv, impulsen, Ordet som den individuelle tanke, som ideal, og Ordet som samfundstanke, som lov og tradisjon, de har alle sin plass og sin del i menneskets liv. Det gjelder bare at ikke en enkelt av dem undertrykker de andre, men at de arbeider i et harmonisk samspill.

Denne harmoni kan man opnå hvis man vil. Man skal føle inni sig selv efter hvad som er godt og hvad som er ondt. Man skal ikke leve efter døde idealer og forskrifter, men lytte efter "the inner, desparate man" som er Gud i en. "..... one should have the patience to gradually realise one's God". Lawrence's Gud er ikke nidkjarhetens og retferdighetens Gud, hyllet i moralens og kjærlighetsidealets hvite kappe, bærende lovens stenbud; han er en Gud av mørk ild, en utemmet flamme. "God doesn't know things, He is things". Lawrence's Gud er ikke den Blake'ske Jehova, Den Gamle av Dager, som skaper med passer og lineal og matematiske formler; han er snarere Elohim, som inngyder all skabningen liv, likesom for Lawrence "the very Protoplasm of

ambrosius 2
 ungdom fullt
 handg. 1915
 TTJ

life" fyller formens døde skorpe med livets skimrende lys. Å være religiøs er ikke å føle sig religiøs, men å følge livets strøm. "I reckon a crow is religious when it sails + across the sky. But it only does it because it feels itself carried to where it is going, not because it thinks it is being eternal" Livets rytme er tofoldig, likesom grubens rytme. Mennesket skal stadig øde sin kraft, for så å hente ny kraft hos Faderen. Mannen skal komme og gå, bli nyskapt hos sin kvinne, og gå ut rfor å nyskape verden. Derfor hører kjærlighetens blinde, ubevisste liv natten til, mens dagen er tiden for målbevisst, skapende arbeide.

Vi vil sammenfatte i korthet det vi finner å være innholdet av "Sons and Lovers". Lawrence foretar en inntrengende analyse av en ung manns sjelelige utvikling. Han konstaterer at den unge manns sjeleliv er sykt. Symptomene er: en overordentlig sterk følsomhet hos barnet; en intens intellektuell virksomhet hos den unge mann før han ennå har nådd noen grad av modenhet, altså: en sterk intellektuell vekst som går forut for den fysiske vekst den burde ha gått parallelt med; manglende evne hos den kjønnsmodne mann til seksuell tilfredsstillelse (seksuell oppfattet ikke bare som genital men også emosjonell, sjelelig); dødslyngsel. Diagnose: overmentaliserings; for sterk bundethet til moren : Ødipuskompleks.

Ved hjelp av et bredt tilrettelagt materiale utreder han årsakene. Den nærmeste årsak er morens sterke kjærlighet til sønnen, og hennes vilje til å vekke hans gjenkjærlighet. Denne overbetonte morskjærlighet har igjen sin årsak i at moren er skuffet i forholdet til sin mann. Som en fjernere årsak, og uten at forbindelsen mellom den og den første blir presisert, angis de kristelig-etiske idealer. Disse undertrykker det umiddelbare følelsesliv, i særdeleshet de seksuelle følelser, og setter som det høie-

este den åndelige kjærlighet hvis skjønneste uttrykk er morskjærligheten. Derved blir mor-barn kjærligheten, som skulde være instinktsmessig og ubevisst, forandret til bevisst kjærlighetsvilje, kjærlighetstyranni .

Den unge manns historie er et symbol av almenmenneskelig betydning. Hele verden lider av idealitet, av villig, blodløs kjærlighet, av undertrykt og fordreiet seksualitet. "He was like so many young men of his own age. + Sex had become so complicated in him that he would have denied that he ever could want Clara or Miriam or any woman whom he knew. Sex desire was a sort of detached thing, that did not belong to a woman."

Mors kjærlighetsidealet, den av religionen påbudte nestekjærlighet, sammen med undertrykkelsen av de seksuelle følelser, setter de unge menn ut av stand til å opnå indre harmoni. De føler at de fornedrer en kvinne ved å by henne den "lavere" del av sig selv; selvfornektelse er bedre enn det. De føler sig selvopofrende, hvilket er en form for fornektelse av legemet, for dødslengsel." They could easier ++ deny themselves than incur any reproach from a woman; for a woman was like their mother, and they were full of the sense of their mother. They preferred themselves to suffer the misery of celibacy, rather than to risk the other person".

Lawrence peker på veien ut av uføret, men hovedsaken for ham i "Sons and Lovers" er å stille diagnosen. Det blir så hans fremtidige oppgave nærmere å utforske de veier menneskene må gå for å komme ut av idealismens blindgate.

Vi har i det foregående flere ganger nevnt Freud i forbindelse med Lawrence. Tyske litteraturforskere især hevder ofte at Lawrence var påvirket av de Freud'ske ideer. Lawrence skriver i et brev til Mitchel Kennerly 5. okt. 1913; "I never did read Freud, but I have heard about him +++

since I was in Germany." "Paul Morel" som romanen het fra først av var påbegynt før Lawrence forlot England; men den blev skrevet om to ganger mens han opholdt sig først i Tyskland siden i Østerrike og Italia. Allikevel tør man vel anta at påvirkning fra Freud neppe har spilt noen større rolle for "Sons and Lovers", det skulde da være at den kan ha gitt Lawrence ideen til den nye titel. Stoffet han behandler i "Sons and Lovers" er jo ikke nytt for ham, I "The White Peacock og The Trespasser ser vi ham arbeide sig frem mot det syn han har i "Sons and Lovers". Freud selv påpeker + jo også at nettopp dette stoff har hatt den største betydning for dikterisk produksjon til alle tider. Det kan vi iallefall sikkert si at romanen ikke, som så mange romaner siden, er bygget over et skjema satt op efter den psyloanalytiske videnskap. Den innflydelse Freud muligens kan ha hatt på Lawrence, viser sig ikke i "Sons and Lovers", derimot kan det nok være den gjør sig gjeldende i den lære forfatteren siden drar ut av denne og senere romaner, og som han gir uttrykk for i "Psychology of the Unconscious" og "Fantasia of the Unconscious".

"Sons and Lovers" er vel den av Lawrence's romaner hvis form han har lagt mest arbeide på og vært mest bekymret for. Hans brever viser hvorledes han kjempet med stoffet for å tvinge det inn i et kunstnerisk mønster, og man får inntrykk av at Garnett med sine råd og sine beskjæringer av romanen har nesten like stor del i dens form som Lawrence selv. Helt sikker er ikke Lawrence på sin roman og han insisterer i sine brever på at den virkelig har form og utvikling og helhet. Saken er at hans roman bare har en rent ytre likhet med den viktorianske roman, i vesentlige trekk er den helt forskjellig fra denne. Lawrence gir oss ikke skarpt tegnede karakterer; det som for ham er det viktigste er følelseslivet, sjelens latente muligheter, dens skiften-

de fasetter eftersom den blir belyst fra denne eller hin side. Utviklingen er ikke utviklingen av en handling eller intrige, men utviklingen av en idé. Opbygningen er snarere symfoniens enn romanens. Et tema blir anslått, så tatt opp på ny og på ny til bredere behandling. Temaet skuffet kjærlighet blir tatt opp i den lille historie om Gertrude Coppard og John Field, gjentatt og videre utviklet i Walter Morel's kjærlighetshistorie, og i Williams, inntil vi gjenfinner den oprinnelige situasjon, den unge kvinne hvis elsker blir tatt fra henne av den gamle kone, men med den forandring at nu er Mrs. Morel den gamle, gråhårete kone som tar den unge mann, sin søn, fra den unge kvinne han skulde elsket. Som Horace Gregory har påvist i Pilgrim of the Apocalypse ligger Lawrence's metode nærmere den som brukes i poesien enn den som er almindelig i en roman. Denne poetiske kvalitet går gjennom hele romanen. Vi føres ikke til konklusjonen gjennom logisk oppbyggede premisser. Dikteren fører oss til emosjonell godkjennelse av de sandheter han vil innprente oss ved stadig å gjenta dem for oss i mere eller mindre nye former.

Undertiden treffer man på scener som er voldsomt følesesfylte og som også vekker heftig gjenklang hos leseren uten at han umiddelbart kan innse foranledningen. Ta f. eks. den scenen hvor Miriam og Paul spaserer på stranden om aftenen. Det er mørkt og stille, bare havet hvisker bak sanddynene. Paul og Miriam er tause. "Suddenly he started. The whole of his blood seemed to burst into flame, and he could + scarcely breathe. An enormous orange moon was staring at them from the rim of the sandhills. He stood still, looking at it.His heart beat heavily, the muscles of his arms contracted." For de fleste av oss er vel månen en død masse som seiler ute i rummet; den gir vakre lyseffekter og har kanskje en viss evne til å gjøre oss lett sentimentale, men er trots alt bare månen. For Lawrence er månen noe ganske annet, et symbol, et varsel, Diana, hvadsomhelst, men aldri en + "S. & L. side 213.

død klump som svever i rummet.

+Diktet "Red Moon-Rise" viser hvad den var for ham på den tid:

And then, from between shut

lips of the darkness, red

As if from the womb the slow moon rises, as if the

twinwalled darkness had bled

In a new night-spasm of birth, and given us this

new red moonrise

Which lies on the knees of the night-time ruddy,

and makes us hide our eyes.

Et varsel er den, og symbolet på et universelt begjær
efter å undfange og skape pånytt:

And though it be love's wet blue eyes that cry

To the other love, to relinquish his desire;

Even there I see a blue spark that will fly

Into the womb, to kindle an unknown fire.

Eller scenen hvor Miriam, Clara og Paul møter Mr. Limb med den rødbrune hingsten. Hingsten foretar sig ingen verdens ting uten å være en vakker og snild hingst som knegger fornøiet og er taknemmelig for et rynket gult eple. Allikevel virker den overveldende, den dominerer hele scenen og overskygger ganske menneskene. Dette kan synes forunderlig, inntil vi forstår at den er symbolet på mannlig kraft. Hingsten er ikke et tilfeldig ornament i en landlig idyll, men en prøvesten for Clara's og Miriam's kvinnelighet. Hos Miriam vekker den bare kjølig beundring; Clara derimot reagerer sterkt og røber sin undertrykte, halvt ubevisste, lengsel etter en mann.

De fleste av de scener eller hendelser som er så sterkt følelsesbetonte, finner vi igjen i hans dikt. Undertiden er det bare en enkel hendelse, et øieblikks stemning, han har festet i diktet og siden tatt nesten uforandret op i romanen. Cherry Robbers gir oss scenen hvor Paul sitter i kirsebærtreet på Willey Farm. Sorrow, er erindringen om de grå hår han fant på sin jakke da han hadde båret sin dødssyke mor ned

trappen. Brooding Grief, i diktet et gult blad, i romanen et stykke papir som blåser over fortauet og vekker ham fra drømmen om sin døde mor. Undertiden gir diktene i konsentrert form følelser og utviklinger som i romanen er blitt til bred skildring: Discord in Childhood, Virgin Youth, Monologue of a Mother, End of Another Home Holiday o.s.v.

"Sons and Lovers", fortellingen om Paul Morel, hører etter sin ytre form til den tradisjonelle viktorianske roman. Men den adskiller sig fra denne derved, at den beskjeftiger sig mere med det menneskelige følelseslivs muligheter for godt og ondt enn med karaktertegnning, at den er bygget mere etter poetiske og symfoniske prinsipper enn etter det almindelige romanprinsipp, en logisk, årsaksmessig oppbygget utvikling av en handling.

Efter sin begrensning til skildringen av forfatterens fødeegn hører "Sons and Lovers" til hjemstavnsromanen. Men hjemstavnen blir her part i romanens konflikt. Hjemstavnen representert ved Walter Morel blir symbol på det umiddelbare liv som kjemper mot det fremmede, idétvungen representert ved Mrs. Morel. I Paul blir denne ytre konflikt gjort til en indre, og da det umiddelbare liv for et øeblik seirer i ham i samværet med Clara, bruker han sin fars sprog, sin hjemstavns dialekt, skjønt han ellers likesom sin mor taler "Kings English". Han skildrer ikke hjemstavnen for dens egen skyld; den er for ham et middel, en vei fra middelklassens idéverden til den opprinnelighet og livsvarme som han mener bare finnes hos de "lavere klasser". At dette er tilfelle ser vi derav at skildringen av andre steders lavere klasser, av Italia's bønder eller Mexico's indianere spiller samme rolle i senere bøker som skildringen av hjemstavnen og dens folk gjør i denne.

"Sons and Lovers" er etter sitt innhold et anklage- og opprørsskrift. Det er unødvendig å påvise hvilken aktualitet den som sådan har i våre dager da seksuelle spørsmål diskuteres overalt og psykoanalytisk terminologi er blitt jargon. Nettopp dette at der et slikt alment behov ef-

ter å ta opp til ny vurdering spørsmålene om forholdet mellom menneskene i det store og hele og mellom kjønnene i særdeleshet, gjør det vanskelig å bedømme en roman som "Sons and Lovers" i dens egenskap av kunstverk. Skyldes den beundring eller interesse man føler for romanen, den tilfredsstillende det gir en å få utløsning for sine ubestemte følelser, å finne uttrykt sine ennu ufødte tanker? Er man en "stum Lawrence"? i tilfelle i hvor høi grad? Kan man ikke gi svar på disse spørsmål, kan man heller ikke ha full tillid til sin bedømmelse av romanen.

Man kan ikke frakjenne Lawrence en ualmindelig iaktgelses-ogfremstillingsevne. Han kan tvinge oss til å se tingene gjennom sine øine og derved gi dem en betydning for oss som de ikke har hatt før. Hans bilder har en sensuell kraft som gjør dem levende for oss. Han lar oss føle sjokket idet vi ser månen rulle blodrød frem av mørket. Vi føler hingsten som en dominerende kraft, ser de hvitskjeggete hovers fjærende dans og lysets spil i de kraftige røde flanker. Vi hygger oss med Walter Morel når han har laget en stor varme på peisen om morgenen, har pakket dørene med tepper mot trekken, og så går løs på frokosten med sin elskede foldekniv. Lawrence er til det ytterste realistisk i sine skildringer, han viker ikke engang tilbake for å slepe oss gjennom familien Morel's budgett, men han forstår nesten alltid å holde vår interesse fangen.

Forfatterens innstilling gjennom hele romanen er skiftevis objektiv og subjektiv. Allikevel kan vi grovt sett skille den i en objektiv mere fortellende del, og en subjektiv del hvor forfatteren synes å leve intenst opp igjen sine følelser og erfaringer. Den første del er skildringen av grubedistriktet, grubearbeiderens hjem, det miljø Paul vokser opp i. I rytmisk skifte mellom heftige følelsesfulte scener og rolige mere fortellende deler bæres vi fremover. Vi er interesserte, men vi rives ikke ubønhørlig med som av den dumpe angst og gru i den senere del av romanen, den som skildrer

Paul's kamp for frigjørelse. Den første del er tragediens eksposisjon og man kan ikke vente at den skal rive med i samme grad som selve krisen, hvor Lawrence viser oss sjelen som flenges i kampen mellom stridende følelser. Men mon ikke det spiller den største rolle at Lawrence interesserer sig mere for den subjektive del enn for den objektive? Hans motto er, ikke "Art for arts sake ; men Art for my sake". "...one sheds one's sicknesses in books - repeats and presents + again one's emotions, to be master of them". Lawrence kan den kunst å fremstille sine følelser og overføre dem på leseren. Man kan la sig rive med av hans følelser eller verge sig mot dem; man kan beundre hans kunst eller avsky den; men man kan ikke stå likegyldig overfor den.

For Lawrence selv hadde "Sons and Lovers" en dobbelt betydning. Han har vist at han mestrer romanformen, han har gjort den til sitt redskap, og føler sig nu fri til å danne den etter sin vilje og sitt behov. Han har løst sig fra de følelser som lenge har bundet ham, og er fri til å vende sin kraft utad. En strofe av "The Virgin Mother" gir oss denne, den viktigste side av bokens betydning for ham:

I kiss you good-bye, my darling,
 Our ways are different now,
 You are a seed in the night-time,
 I am a man, to plough
 The difficult glebe of the future
 For seed to endow.

+Letters 27-10-1913.A.D. Mc Leod.

++Collected Poems vol I side 118.

Følgende verker har særlig vært mig tilnytte ved utarbeidelsen av min opgave:

D. H. Lawrence:

Psychoanalysis and the Unconscious.

Fantasia of the Unconscious.

Assorted Articles (Martin Secker, 1930.)

Collected Poems (Martin Secker, 1929.)

The Letters of D.H.Lawrence, edited by Aldous Huxley.

Preface to G. Verga: Cavaleria Rusticana and other Stories. Translated by D. H. Lawrence (1923.)

Stephen Potter: D.H. Lawrence. A First Study. (New York 1930)

J. Middleton Murry: Son of a Woman. The Story of D. H. Lawrence.

Catherine Carswell: The Savage Pilgrimage.

Dr. Werner Wenzlau: Der Pessimismus bei D. H. Lawrence.

Saul C. Colin: Naturlisme et Mysticisme Chez D.H. Lawrence. Thèse pour le Doctorat d'Université (Paris 1932.)

Horace Gregory: Pilgrim of the Apocalypse. A Critical Study of D. H. Lawrence (The Viking Press. New York 1933.)

Sigm. Freud: Psykoanalyse. Oversatt av Chr. Schjelderup. Sigm. Freud: Nyt i Psykoanalysen. Oversatt av Chr. Schjelderup.

Mine henvisninger til "Sons and Lovers" gjelder Tauchnitz utgaven.